

HAMILTON, Lady Emma

II.

SZIKLAY ANDOR:

MAGYAR LÁBNYOMOK...

(Washington.) — A tanu, akinek elővezetését ígertem Lady Hamilton egy előző cikkben említett magyar származásának igazolására, alig jöhetett volna washingtoni hivatalomba rosszabbkor, mint azon a kora-decemberi napon 1956-ban. A dátum magyarázat is, minthogy magyar ügyekkel foglalkoztam akkor a külügyminisztériumban. United Nations-beli delegációink, budapesti követségünk és köztünk egymást érték a körtelefonok és táviratok, „crash basis” konferenciák és felülről lefelé lövöldözött adatkövetelések közepette. Éjszakák jórészt is gyakran benn töltöttük; osztályom karácsonyi vakációs tereit elvitte a forgószelel és már örömmel kiegyeztem volna munkatársaim és a magam számára néhány szabad weekend-ben. „Bizony mondom néktek”, abauji falumbeli jó Károli Gáspár „Evangéliom”-fordításának zamatával, „volt fogagnak csikorgatók”... Így hát a látogatóval folytatott beszélgetést gyakori zaklatás szakította meg, de mégis lefolyt — szerencsémre, mert máshonnan többé meg nem szerzhető információk csak úgy áradtak a szivarja kék füstje mögül, táviratstílusban is oldalakat töltve meg akkori naplómban. (Két morzsa, kapásból: Jászai Mari német és francia lírai verseket fordított, angolból a Shakespeare-szonetteket; „Sir Philip de László” Laufer Fülöp volt — Bartók zongoratanára (Thomán István) fedezte fel és szerzett számára ösztöndíjat müncheni festészeti tanulmányokra.)

„Szabadrag”-R. M. Néprava” 1975 ápr. 25.

New York-i és kaliforniai barátok látogatására jött át Európából s azért állt meg itt Washingtonban, mert akkor itt dolgozott egy hatvan évvel előbbi budapesti iskolatársa, „Theodore von Karman”. Legmagasabb polgári érdemrendünk és egész sor nemzetközi rendjel és akadémiai disztagság kitüntettetje volt Kármán Tódor; neki köszönhettem, hogy felkeresett „Obermedizinalrat Professor Dr. Plesch”. Egy máig is féltve őrzött, megviselt, vaskos kis magyar könyvből ezt találtam látogatómról: „A berlini egyetemen a belgyógyászat nyilv.r.tanára, a Charité Klinika igazgatófőorvosa, a Theominal felfedezője, szakművek írója, műgyűjtő. stb.” (Genius Kis Lexikona, 1931.) Ez a „stb.” fontos. Oda tartoznak festészeti, kulturtörténeti, zenei értekezései — még csak az is, amit nem tőle tudtam meg, hogy mindezekből befolyt különjövendelmét szegénysorsú diákok támogatására és saját nevét nem viselő ösztöndíjak alapítására fordította. A „stb.” tartalmazza azt is, hogy például évtizedeken át benső barátja volt Einstein, aki még ideátról is olykor hetekig volt a vendége svájci és angliai villájában és akinek „Physiology and Pathology of the Heart and Blood Vessels” c., díjjal kitüntetett könyvét dedikálta... meg hogy Fritz Kreisler neki ajándékozta a „Liebesfreud” és a „Liebesleid” kéziratát... páciense volt Popper, a legnagyobb és (mint mondta) „a legkiállhatatlanabb” magyar csellista, éppugy, mint Hubay, Richard Strauss, Hubermann, Toscanini... még az első-világháborús frontról fűzte barátság Leharhoz, akivel században szolgált... Pleschéknél kéthetenként volt sakk- és kamarazene partner Erberger, a német alkancellár, pénzügyminiszter, majd politikai mártír, aki nálunk ette utolsó vacsoráját: onnan távoztában csaptak le rá a gyilkosok... Nincs vége-hossza a hírességeknek, akik bejáratosak voltak az ő Taunus-hegységbeli „Haus Hainerberg”-jükbe (építészeti remekmű, amelynek képe német postabélyegre került), Berlin-Gatow-beli valóságos palotá-

SZABADSÁG

jukba, (amelyben beépített orgona is volt), vagy a buckinghamshirei Aylesbury melletti villájukba. És mindenekelőtt a „stb.” be tartozik az, hogy hites tanuk szerint magyartól soha pénzt el nem fogadott kezelésért, vagy szaktanácsért. Ehelyett aztán ő a hites tanu: éppen ebbeli tekintélye megerősítésére műveltem itt fönt azt, amit amerikai idiómában „name-dropping”-nak nevezünk s ami ha ilyen tömör formában ismeretes lenne a magyar szokásokban, talán „névpotyogtatás” lenne. Plesch professzor társadalmi rangja és tudományos tekintélye szavatol a megbízhatóságért, és személyi elfoglaltsága sem kétes, mert régen nem volt már szüksége sem hírének.

sem vagyonának növelésére. Abból, hogy ezt így hangoztatom, sejtheti az olvasó, hogy egy különben nem könnyen elfogadható adat alátámasztásáról lesz szó. Mint irtam a cikkben, amelyre ennek az írásnak az elején utaltam, „utánunk jövők érdeklődésétől és szorgalmától függ, hogy egyszer még közvetlen bizonyíték is felmerül-e Great Neston községben, Angliában, ahol Löwy Henrik és Mirjam megtelepedett és ahol lányuk született, Emma, akit nagy szegénységükben elengedtek pesztonkának Londonba 1778-ban...”

Az Oxford National Biography-ban, az Encyclopedia Britannica-ban és más méltóságos lexikonokban található életrajz kezdő sorai mögül kihallatszó hebegés sejtheti, de legfeljebb sejtheti, a bevándorlást, a távoliságot, a bizonyítalan „stb.”-mondjuk „rendezetlen” multat. Plesch professzor nem hebegett, többet tudott és határozottan mondta: „Anyai nagyanyám egyik nagybátyja Obudáról előbb Ausztriába, aztán Franciaországba és végül Angliába vándorolt. Sodródtott helyről-helyre a feleségével, még gyermekfelenül. Végül Great Neston-ban álltak meg s ott született”

Emma; akkor már Löwy Henrikből Henry Lyn lett,
Mirjamból pedig Mary, így fordításban."

Nem hüledezhet az olvasó jobban, mint akkor én.

„Történelmi exotikum, magyar háttér, lábjegyzet a javából... meg kellett volna írni már régen...!” Meg is írták egyszer, mondta, egy bécsi képes hetilap színes riportjában, amelyet egy könyve megjelentekor írtak róla; a cikkbe illesztettek klisében néhány sort egy megőrzött régésrégi családi levélből, amelyet Löwy Henrik írt az unokahugának, látogatóm dédnagyanyjának, Óbudáról. (Jegyzeteimből:azt hiszi, magyar lap is átvette — majd otthon utánanézi — megsürgetni kb. márciusban.”) Sőt, röviden megemlítette terjedelmes önéletrajzában is, amely „több nyelven megjelent, de sajnos éppen magyarul nem... pedig az első szó magyar benne, János. The Story of a Doctor... Engem minden barátom ezen a magyar nevemen szólít... ez az én magyar köldökzsinórom...” (Jegyzeteimből: „Azt mondja, eredeti címnek ezt szánta, 'Mein Leben und Zeitalter', de lebeszéltek: nem eredeti, lapos. Igazuk volt, főként ha lett volna magyar kiadás — 'Életem és korom' inkább egy kéményseprő naplója...”)

Csevegés közben többször és hosszan nézett ki azon az ablakomon, amelyen át az obeliszk, a Washington Memorial, volt látható. Ugy éreztem, messze azon túlra néz — a bölcső felé. Pillanatnyilag én egy másik obeliszket láttam, ott kint: azt, amely a Londoni Trafalgar Square-en áll... tetején Lord Nelson, Angliának és Lady Hamiltonnak mindhalálig lovagja. Mint róluk és legendás szerelmük tündérvárosáról. Nápolyról írtam itt: „az Old Residence termeiben éjféltájt árnyak suhannak másfél évszázaddal előbbi muzsikaszó foszlányai mellett, amelyekbe — most már tudjuk — magyar hangzatok is vegyülnek...”

Nem sürgettem meg az anyagot márciusban.
Akkor jelent meg a Szabadságban egy hír, amelyet
eltettem, itt van előttem:

..LOS ANGELES — Dr. Plesch János Oszkár
nemzetközi hírü orvosprofesszor kaliforniai körútján
78 éves korában hirtelen meghalt. Barátai éppen
bucsu-bankettre készültek, amikor a tragikus hír jött.

A ravatálnál megjelent Kanadában élő fia, Odilo
Plesch, valamint Kármán Tódor professor.
Scitovszky Tibor volt magyar miniszter, és számos itt
élő magyar, osztrák, német és angol barátja. A
nemzetközi sajtó részletes cikkekben foglalkozik a
kiváló tudós és közéleti személyiség multjával. A
London Times megjegyzi, hogy mult évben fényes
estélyen vezette be a társaságokba mostohalányát.
Eszterházy Ágnes grófnőt, az angol királyi család
több tagjának jelenlétében."

Emma Hart (Lady Hamilton)
és Lord Nelson levelei
(Eigenschafts-Buch)

Morrison Collection
auction catalog

Z 42
M 884